

Lovász László

A fogyatékoság problémái az ezredfordulón a média szemszögéből – példák külföldről és itthonról

Az ezredforduló tájékán nagy vihart kavart egy bizonyos osztrák *Heinrich Gross* ügye, akinek a perével még a BBC internetes portálja is többször foglalkozott. Az akkor 84 éves osztrák orvost azzal vádolták, hogy 1940 és 1945 között közel 800 fogyatékos gyermeket öltek meg abban a bécsi székhelyű intézetben, ahol pszichiáterként dolgozott (Spiegelgrund Klinika). Kutatásaihoz később, a második világháborút követően is felhasználta az elpusztított gyermekek agypreparátumait, amelyek az intézet polcain egészen a legutóbbi időkig hozzáférhetők voltak. A Hetek című hetilap szerint 1975-ben doktor Gross a legmagasabb osztrák állami kitüntetést kapta meg, és a nyolcvanas évekig az osztrák szocialista párt (SPÖ) tekintélyes tagjaként nagy karriert futott be. Bár a nyolcvanas években a negyvenes-ötvenes években elindított, ám abbamaradt bírósági eljárások után az osztrák igazságszolgáltatás ismét napirendjére vette az ügyet, a bíróság úgy ítélte meg, hogy az emberölés büntette addigra már elévült. S jöllehet, közvetlen felettesét a háború után haladéktalanul elítélték és kivégezték, Gross 1998-ig, nyolcvankettedik életévéig dolgozhatott ugyanennek az igazságszolgáltatásnak szakértőként, közel harmincezer szakvéleményt adva. 2005-ben a HVG-ben jelent meg írás a per újabb fejleményéről, mely szerint a vádlott aggkori „elbutulása” miatt a büntetőeljárást felfüggesztették.

A nemzetközi sajtóban lényegében az ezredfordulótól szaporodtak meg az esélyegyenlőséggel foglalkozó szakmai írások. A Guardian brit lap 2000-ben arról írt, hogy az aktív korú fogyatékos emberek háromnegyede munkanélküli. A brit kormányzat esélyegyenlőségi intézkedésekkel próbálta a helyzetet javítani, különösen az információs társadalom által nyújtott előnyök figyelembevételével két projekt, a Workability és az AbilityNet révén. *Jim Fruchterman* a 14. „Technológia és a fogyatékos emberek” című konferencián egyenesen úgy fogalmazott, hogy az információtechnológiához való hozzáférés emberi jogi kérdéssé vált a fogyatékos emberek szempontjából. 2003-ban a Guardian úgy találta, hogy 1997-hez képest az aktív korú nem foglalkoztatottak száma 3,8 millióról 5,2 millióra nőtt Angliában. *David Willetts* cikkében kifejti, hogy közel 1,2 millió inaktív fogyatékos ember nyilatkozott úgy, hogy szeretne munkát találni.

Ugyancsak a Guardian hasábjain jelent meg egy érdekes cikk a fejtárgyszékekről. A cikkből az derül ki, hogy a meglévő anti-diszkriminációs szabályozás ellenére meglehetősen rosszak a tapasztalatok a fogyatékos emberek elhelyezése szempontjából. Mindezek ellenére kezd kialakulni egy olyan piaci szegmens – részben a fejtárgyszékek képzésével, részben pedig a változó társadalmi szemlélet miatt –, amely a képzett fogyatékos embereket szolgálja ki, és a toleránsabb munkahelyek számára biztosít kiváló munkaerőt. Sok esetben a fogyatékos emberek azért nem tudják érvényesíteni a jogaikat a hátrányos megkülönböztetés ellen, mert nagyon magasak az ügyvédi költségek, és a perek nem egy esetben kockázatosak a végeredményt illetően.

Az amerikai sajtó is gyakorta foglalkozik a fogyatékos emberek jogaival. A TIME magazin többször és kiemelten számolt be a fogyatékos embereket érintő trendekről, eseményekről. 2005 szeptemberében *Andrea Gerlin* egy nagyobb cikk keretében arról írt, hogy Európa az USA mögött van akadálymentesítés terén. Egy francia esetről úgy tájékoztatta az olvasóit, hogy egészségügyi, biztonsági megfontolásokból tagadták meg egy fogyatékos mozilátogatótól, hogy megnézzen egy filmet, hozzátéve, hogy a párizsi mozik 70%-a nem akadálymentes. A londoni tömegközlekedés kapcsán kiderült, hogy a londoni metróhálózat 253 állomásából mindössze 43 (azaz 15%) közelíthető meg anélkül, hogy a fogyatékos személy akadályokba ütközne. Belgiumi vasutak felére képesek a kerekesszékesek feljutni, és ahová felkerülnek, ott is a csomagoknak elkülönített térben utazhatnak, feltéve, hogy egy nappal korábban telefonon értesítik az állomás személyzetét. Amennyiben egy súlyos mozgássérült este 9-kor akar fel- vagy leszállni a vonatról, segítségére már nincs mód.

Róma városának önkormányzata 2004-ben készített felmérése alapján a világváros középületeinek mindössze 20%-a akadálymentes. Ez a helyzet annak ellenére, hogy 1989 óta minden új épület esetében kötelező az akadálymentesítés, még hozzá 25 000 euró büntetés és az építési engedély lehetséges felfüggesztésének terhe mellett. Természetesen akadnak pozitív példák is: a dániai Arhus városában komolyan veszik az általános hozzáférhetőséget. A pozitív amerikai példákról szólva a TIME 1992 októberében már arról számolt be, hogy a Citibank 575 fiókjában a hallás-, látás- (kivéve vak – LL.) és mozgássérült személyek részére akadálymentes ATM terminálokat állítottak fel.

Az utóbbi 5-6 évben a magyar sajtó is rendszeresen foglalkozik a fogyatékos emberek helyzetével, különösen az akadálymentesítés kérdésében és a foglalkoztatáspolitikai fogyatékos emberekre vonatkozó részeivel. 2003 májusában a HVG az oktatáspolitikai

kapcsán megállapította, hogy a fogyatékos emberek szenvedik el a legnagyobb hátrányt az oktatási rendszerben.

Magyarországon az akadálymentesítésre szabott törvényi határidő 2005. január 1-jén lejárt, és azóta szinte naponta jelennek meg cikkek ezzel kapcsolatosan. Emlékezetes példa erre a *Nagy Bendegúz* által indított per a Centrál Kávéház ellen, amelyről szintén beszámolt a sajtó. 2005 decemberében pedig két látássérült ember perelte be az OTP-t, annak nem akadálymentes szolgáltatása (ATM terminál) miatt.